

IN MEMORIAM

LJUDMIL HAUPTMANN

(Gradec, 5. II. 1884 — Zagreb, 20. IV. 1968)

Tokrat velja naše slovo prvemu profesorju zgodovine na filozofski fakulteti v Ljubljani, enemu izmed največjih medievistov, kar smo jih kdaj imeli Slovenci, utemeljitelju nove stopnje slovenskega zgodovinopisja, za katero je značilna problemska analiza ključnih vprašanj srednjega veka, avtorja prve obsežne znanstvene analize slovenske zgodovine v srednjem veku, ohranjene le v študentskih zapiskih predavanj, ki so trajala pet let, in ene prvih sintetičnih analiz slovenske zgodovine v celoti, v kateri je skušal izklesati njene pogloblitve poteze.*

Ljudmil Hauptmann je učil v Ljubljani zgodovino srednjega veka in starejšo zgodovino Slovencev (od naselitve do konca 15. stoletja, kamor je postavljala periodizacijsko mejo zaradi začetka kmečkih uporov in vseh z njimi povezanih potez slovenskega razvoja) žal le kratek čas šestih let, od začetka 1920 do konca poletnega semestra 1926. Odšel je, ker se mu je napak dozdevalo, da so imeli odpori zoper njegove koncepcije srednjeveškega slovenskega razvoja med Slovenci več odmeva kakor njegovo lastno delo. Šele prepozno je zvedel po Zgodovini Slovencev Milka Kosa (1933), da so vsi njegovi bistveni rezultati vgrajeni v bodoče zgodovinsko delo, čeprav se je ob obnovitvi diskusije o teh vprašanjih (Čas 1938/39) vnovič brez potrebe začudil, da vstajajo na Slovenskem mladi zgodovinarji v njegovo obrambo. Študentom zgodovine na ljubljanski filozofski fakulteti je bilo v resnici vselej hudo zaradi Hauptmannovega odhoda v Zagreb, saj smo se zavedali, da bi dvojica Hauptmann-Kos — kakor je bilo zamišljeno ob povabilu Milka Kosa v Ljubljano — predstavljala za starejšo zgodovino in pomožne vede akademska učitelja, s kakršnimi se ni mogla ponašati nobena druga filozofska fakulteta v Jugoslaviji.

Prav ta nesporazum je povzročal, da se je Hauptmann oglašal s svojimi deli v slovenskih zgodovinskih glasilih le v treh obdobjih — ob začetku svojega dela, ko ga je stari prijatelj Kaspert še kot študenta uvedel v Časopis za zgodovino in narodopisje (I-II, 1904—1905), v času svoje ljubljanske profesure (Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino I-II, 1918—1920, ter V, 1926; Razprave ZDHV 1, 1923) ter v zadnjih dveh desetletjih svojega življenja (Razprave SAZU 1, 1950, knjiga o Staroslovenski družbi in obredu na knežjem kamnu, SAZU, 1954, Zgodovinski časopis 5, 1950-10/11, 1958).

V resnici pa je z veliko večino svojega dela raziskoval in tehtal prav temeljna vprašanja razvoja slovenskega srednjega veka: najprej zgodovino slovenskega kmeta, nato celotno problematiko slovenskega zgodnjega srednjega veka — vselej v okvirih širšega evropskega razvoja — do velikega spopada med Velikomoravci in Franki za oblast nad srednjim Podonavjem, in zatem premike v dobi investiturnega boja ter dviganja nižjega plemstva; ves čas so ga spremljala vprašanja, ki jih je kdaj načel in se k njim vnovič vračal po potrebi znanstvene diskusije, ves čas so ga posebej zanimala tudi vprašanja razvoja političnih teritorijev na slovenskih tleh, ki jih je obravnavalo zlasti

* Podatke o življenju in bibliografiji gl. v Hauptmannovem zborniku, Razprave SAZU, razred za zgodovinske in družbene vede V, 1966, str. 1—13, podrobno analizo Hauptmannovega znanstvenega dela pa v Letopisu SAZU za l. 1968, knj. 19, Ljubljana 1969.

njegovo delo o »Postanku in razvoju Kranjske«, ki brez dvoma spada med klasična dela slovenskega zgodovinopisja.

Prav to njegovo delo je bilo tisto, ki je v prvi polovici našega stoletja odkrilo največ novih, pogosto tudi presenetljivih potez slovenskega srednjeveškega razvoja. Ostrina formulacije problemov in poskus čim bolj dognanega odgovora na ta vprašanja sta sicer pozneje dajala včasih pobudo za diskusijo in za iskanje drugačnih odgovorov; vendar je premnogo tistega, kar je dognal, ostalo v trajnih spoznanjih o slovenski poti v preteklosti. Opredelitev poglobljenih vprašanj in način njegovega reševanja pa sta v zelo močnih oblikah določila pot slovenskega zgodovinopisja o starejši slovenski zgodovini vse do našega časa.

Bogo Grafenauer